# Proceedings OF THE 2nd ICTEBS

E-ISSN: 2602-4411 November 2018, Volume 2, Number 2, IJTEBS

# PROCEEDING BOOK

## 2018

IJTEBS

www.ictebs.org

Proceedings OF THE 2nd ICTEBS
International Journal of Tourism, Economic and Business Sciences

**Dear Scientists,**

The 2nd International Congress on Tourism, Economic and Business Science (ICTEBS) will be held in Kartepe/Kocaeli on 01-04 November 2018, which will be organized in cooperation with Nobel Science and Research Center and Kocaeli University. ICTEBS is open to academics, researchers and students conducting research in the fields of Tourism, Business and Economics.

The aim of ICTEBS 2018 is to bring academics and researchers working on tourism, business and economics together to create an environment for scientific sharing and discussion, to meet and interact with the academic environment.

The oral presentations and poster abstracts presented at the Congress will be published in English in the abstract book of the International Congress on Tourism, Economic and Business Sciences (www.ictebs.org), and if requested by the authors, the research will be published as an article in the "International Journal on Tourism, Economic and Business Sciences (http://dergipark.gov.tr/ijtebs) International Journal of Social and Economic Sciences (http://www.nobel.gen.tr/dergiyilisayisi.aspx?dergi_adi=IJSES)" which is after being subjected to necessary scientific evaluations. Turkish and English presentations will be made at the congress.

ICTEBS 2018 will be able to reach its purpose through contribution, support and participation of you valuable scientists. We will be honored to see you on 01-04 November 2018 in KARTEPE/ KOCAELİ.

Prof. Dr. Sami KARACAN
Kocaeli University/ TÜRKİYE

Prof.Dr. İrfan ARIKAN
FH Krems University / AUSTRIA

Publishing by Nobel Science and Research Center

NOBEL SCIENCE

IJTEBS
http://dergipark.gov.tr/ijtebs

**Sahibi/Published by**
Nobel Bilim ve Araştırma Merkezi
Nobel Science and Research Center

**Yazı İşleri Müdürü/Responsible Editor**
Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ
Necmettin Erbakan University

**Dizgi/ Type Setting**
Nobel Grafik Center

**İletişim/Contact**
www.dergipark.gov.tr/ijtebs

## CONGRESS CHAIRMAN

Prof.Dr. İrfan ARIKAN- IMC FH Krems University / AUSTRIA

## CONGRESS COORDINATORS

Prof. Dr. Mehmet KARATAŞ- President of Nobel Science and Research Center- TURKEY

Assist. Prof. Dr. Tülay POLAT ÜZÜMCÜ-Kocaeli University-TURKEY

## PRESIDENT OF THE ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Sami KARACAN- Kocaeli University-TURKEY

## ORGANIZING COMMITTEE

Assist. Prof.Dr. İbrahim ÇETİN- Akdeniz University- TURKEY

Assist. Prof. Dr. Alev DÜNDAR ARIKAN, AnadoluUniversity- TURKEY

Lect. Deniz BEYAZ- Kocaeli University- TURKEY

Lect. Ömür ALYAKUT, Kocaeli University- TURKEY

Lect. Ayfer ÖZMEN- Kocaeli University- TURKEY

Proceedings OF THE 2nd ICTEBS
International Journal of Tourism, Economic and Business Sciences

Publishing by Nobel Science and Research Center

NOBEL SCIENCE

IJTEBS
http://dergipark.gov.tr/ijtebs

Proceedings OF THE 2nd ICTEBS
International Journal of Tourism, Economic and Business Sciences

## SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof.Dr. Suavi AHİPAŞAOĞLU- Sivas Cumhuriyet University- TURKEY

Prof.Dr. Semra GÜNAY AKTAŞ- Anadolu University- TURKEY

Prof.Dr. İrfan ARIKAN- FH Krems University / AUSTRIA

Prof. Dr. Afrim ALİLİ, University of Tetova- MACEDONIA

Prof.Dr. Brikend AZİRİ-University of Tetova- MACEDONIA

Prof.Dr. Duriye BOZOK- Balıkesir University- TURKEY

Prof.Dr. Burcu CANDAN- Kocaeli University- TURKEY

Prof.Dr. Celil ÇAKICI- Mersin University-TURKEY

Prof.Dr. Ahmet Kibar ÇETİN - Çankırı Karatekin University-TURKEY

Prof.Dr. Cihan ÇOBANOĞLU- University of South Florida-USA

Prof.Dr. Nihat ERDOGMUŞ- Yıldız Teknik University- TURKEY

Prof.Dr.Nurullah GENÇ- The Republic of Turkey- Central Bank- TURKEY

Prof.Dr. Gülten EREN GÜMÜŞTEKİN- Çanakkale University- TURKEY

Prof.Dr. Doğan GÜRSOY- Washington StateUniversity- USA

Prof.Dr. Orhan İÇÖZ- Yaşar University-TURKEY

Prof. Dr. Etem ISENİ-University of Tetova- MACEDONIA

Prof.Dr. Nüzhet KAHRAMAN-İstanbul University-TURKEY

Prof.Dr. Sami KARACAN- Kocaeli University-TURKEY

Prof. Dr. Hasan KILIÇ DoğuAkdeniz University KKTC

Prof.Dr. Ahmet KUBAŞ- Namık Kemal University-TURKEY

Prof.Dr. Derman KÜÇÜKALTAN- İstanbul Arel University-TURKEY

Prof.Dr. Ebru GÜNLÜ KÜÇÜKALTAN-Dokuz Eylül University- TURKEY

Prof. Dr. Süphan NASIR- İstanbul University- TURKEY

Prof.Dr. Hamil NAZİK- Gazi University-TURKEY

Prof. Dr. Zafer ÖTER-Katip Çelebi University-TURKEY

Prof. Dr. Naser RAİMİ-University of Tetova- MACEDONIA

Prof.Dr.Cem SAATÇİOĞLU . İstanbul University-TURKEY

Prof.Dr. G. Christian STECKENBAUER- Deggendorf University- GERMANY

Prof.Dr. Haluk TANRIVERDİ-İstanbul University-TURKEY

Prof. Dr. Adnan TÜRKSOY- Ege University- TURKEY

Prof.Dr. Öcal USTA- Kent University- TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Yusuf AYMANKUY- Balıkesir University- TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Aida Yzeiri BAFTJARİ-University of Tetova- MACEDONIA

Assoc. Prof. Dr. Ayhan GÖKDENİZ- Balıkesir University- TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Hüseyin ÇEKEN- Muğla Sıtkı Koçman University-TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Aysun ÇELİK- Uludağ University-TURKEY

Assoc.Prof. Dr. Hasim DEARİ- University of Tetova- MACEDONIA

Assoc. Prof. Dr. Erhan DEMİRELİ- Dokuz Eylül University- TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Murat DOĞDUBAY Balıkesir University-TURKEY

Assoc.Prof.Dr. Nusret DREŠKOVIĆ-University of Sarajevo- BOSNIA AND HERZEGOVINA

Assoc. Prof. Dr. Ayşe GÜNSEL- Kocaeli University-TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Hakan KAPUCU- Kocaeli University-TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Esin KARACAN- Kocaeli University-TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Vicky KATSONI- TEI- GREECE

Assoc. Prof. Dr. Ahmet KÖROĞLU- Kocaeli University-TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Saime KÜÇÜKKÖMÜRLER- Gazi University-TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Sheherzada MURATİ- University of Tetova- MACEDONIA

Assoc. Prof. Dr. Ayhan ORHAN- Kocaeli University-TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Gönül KAYA ÖZBAĞ- Kocaeli University-TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Emrah ÖZKUL- Kocaeli University-TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Ali ÖZTÜREN-Cyprus International University - KKTC

Assoc. Prof. Dr. Faton SHABANİ- University of Tetova- MACEDONIA

Assoc. Prof. Dr. Harun TAHİRİ- University of Tetova- MACEDONIA

Assoc. Prof. Dr. Cafer TOPALOĞLU- Muğla Sıtkı Koçman University-TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Cenk Arsun YÜKSEL- İstanbul University- TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Mehriban İMANOVA, Nakhchivan" University, Azerbaijan

Assoc.Prof.Dr. Ümit YILMAZ, University of Georgia, Athens, GA/USA

Associate Professor, Mariana Dodourova, Middlesex University, London, United Kingdom

Assoc. Prof. Dr. Füsun ERDURAN NEMUTLU, Canakkale Onsekiz Mart University, Turkey

Assoc. Prof. Dr. Levent ATALI, Kocaeli University, TURKEY

Prof.Dr.sc. Bashkim IDRIZI, University of Mother Teresa Skopje, Macedonia

Prof.Dr. Haluk Tanrıverdi, İstanbul University, TURKEY

Prof.Dr. Zija Zimeri, Haxhi University, KOSOVO

Prof. As. Dr. Esilda Luku, Aleksander Moisiu University Of Durres, Albania

Publishing by Nobel Science and Research Center

NOBEL SCIENCE

IJTEBS

http://dergipark.gov.tr/ijtebs

NOBEL AKADEMİK DERGİLERİ

# NOBEL INTERNATIONAL JOURNALS

IJTEBS | DERLEME | IRTAD Journal | TABAD

BIBAD | IJLAR | MOLBIOTECH

IJSES | IJNES | JABS

IJANS | IJERAT | IJVAR | IJESLT

## Now Inviting Submition

NOBEL SCIENCE

www.nobel.gen.tr

IJTEBS

*Uluslararası Turizm, İşletme, Ekonomi Dergisi*
*International Journal of Tourism, Economic and Business Sciences*
*E-ISSN: 2602-4411 2(2): 260-268, 2018*

# TARİH İÇİNDE KOCAELİ KARTEPE YÖRESİNE YAPILAN GÖÇLERDE UYGULANAN İSKÂN POLİTİKALARI

**Yüksel Güngör[1],Sami Karacan[2],Esin Karacan[3]**

[1]Yüksel Güngör, Kocaeli Üniversitesi Kartepe Turizm MYO

[2]Sami Karacan, Kocaeli Üniversitesi İİBF

[3]Esin Karacan, Kocaeli Üniversitesi Adalet MYO

Corresponding author:yuksel.gungor@kocaeli.edu.tr

## Özet

Kocaeli, tarih içinde "göç hareketlerinin" tanıklığını yaşamış önemli bir merkezdir. Kitlesel boyutlarda 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kafkasya üzerinden başlayan, hicri tarihe göre 93 harbi olarak anılan 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı ile devam eden, Balkan Savaşları sonrası ile tarihimizde sayları milyonlar ile ifade edilen Balkan Göçlerinin izlerini taşımaktadır. Bu kitlesel tarihsel göçler; dönemin Osmanlı toprakları üzerine özellikle Anadolu coğrafyasına topraklarına yoğunlaştığını görüyoruz. Bu göçlerin sosyolojik analizi bize Osmanlı İmparatorluk toprakları üzerinde yaşamış "Osmanlı tebaasını" oluşturan Müslüman toplulukların "Osmanlın İmparatorluk bakiyesi" açısından bölgenin ortaya çıkan kültürel zenginlide ifade eder.

1850'lere kadar Osmanlı Devleti'ne muhacir olarak gelenler henüz büyük kitlelere ulaşmadığından iskân konusunda ayrıca bir kurum teşkiline lüzum görülmemiştir. Peyderpey gelen muhacirlerin işleri ile genellikle Şehremaneti ilgilenmiştir. Ancak bu tarihten itibaren sayıları gittikçe artan muhacirlerin kabul, kayıt, iaşe ve iskân gibi sorunları ile uğraşmak üzere çeşitli müesseseler ihdas edilmiştir. İlki 5 Ocak 1860'da kurulan "Muhacirin Komisyonu" dur. Sonraki süreçte "İdare-i Muhacirin Komisyonu", "Muhacirin Komisyonu Âlisi", gibi başka komisyonlar da kurulmuştur. Kurulmuş olan bu komisyon raporları hakkında Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde; "Kocaeli Sancağı içinde İzmit ve çevresine yapılan göçler" hakkında birçok belge mevcuttur.

Biz bu çalışmada araştırma sahamız Kartepe coğrafyasındaki yerleşim birimleri önceden merkez ilçe olan İzmit'e bağlıyken "22.3.2008 tarih ve 26824 sayılı Resmi Gazetede" yayımlanarak yürürlüğe giren 5747 Sayılı Büyükşehir Belediyesi, sınırları içinde ilçe kurulmasına dair kanun ile Kocaeli İlinde Kartepe İlçesi kurulmuştur.

Uzunçiftlik, Uzuntarla, Eşme, Acısu, Maşukiye, Büyükderbent, Arslanbey, Sarımeşe ve Suadiye gibi Osmanlı arşivlerinde sıkça adı geçen bu tarihsel yerleşim merkezlerine yönelik göç olgusunun ve yaşanan göçlerde uygulanan devlet iskân politikalarına dair Başbakanlığa bağlı Osmanlı Arşivlerinde birçok tarihi vesika mevcuttur. Arşiv kayıtlarındaki göçler ve bu göçler sırasında devletin uyguladığı politikaları ortaya koyan tarihsel vesikaları değerlendirmeğe çalışacağız.

**Anahtar Kelimeler:** Göç, İskân, Muhacir, Komisyon, Kartepe, Kocaeli

## MİGRATİONS IN THE HİSTORY OF THE KOCAELİ KARTEPE APPLİCANCE POLİCİES

**Abstrack**

Kocaeli is an important center that has witnessed the ış migration movements Kocaeli in history. It has traces of Balkan Migrations, which started with the Caucasus starting from the second half of the 19th century in massive dimensions, followed by the Ottoman Russian War of 1877-1878, which was called as 93 harbi according to the hari tari, and in the aftermath of the Balkan Wars and expressed in millions

of millions in our history. These mass historical migrations; we see that the period concentrated on the Ottoman lands especially on the lands of Anatolia geography. The sociological analysis of these migrations expresses us in the cultural richness of the region in terms of the "Ottoman Empire of the Ottoman Empire" of the Muslim communities that constitute the "Ottoman subjects" that lived on the territory of the Ottoman Empire.

Until the 1850s, as the refugees from the Ottoman State had not yet reached massive masses, it was not necessary to establish an institution in terms of housing. Peyderpey is usually interested in Şehremaneti with works of refugees coming. However, since this date, various institutions have been established to deal with the problems of acceptance, registration, subsistence and settlement of the increasing number of refugees. The first was the "Commission on the Immigration" which was established on January 5, 1860. In the following period, other commissions were established, such as the "Administration-i Muhajirin Komisyonu" and "Muhacirin Komisyonu Alisi". In the Prime Ministry Ottoman Archives about these commission reports which are established; There are many documents about "Migrations to and around Izmit in Kocaeli Sanjak".

In this study, we have established a research center in Kartepe. While the settlement units in geography are connected to Izmit, which is the central district in the previous year, the "Metropolitan Municipality" dated 22.3.2008 and numbered 26824 were published and the Kartepe District of Kocaeli Province was established with the law regarding the establishment of the district within the boundaries.

There are many historical documents in the Ottoman archives related to the Prime Minister's office regarding the policies of the immigration to the historical settlement centers which are frequently mentioned in Ottoman archives such as Uzunçiftlik, Uzuntarla, Eşme, Acısu, Maşukiye, Büyükderbent, Arslanbey, Sarımeşe and Suadiye. We will try to assess the migrants in the archive records and the historical documents that show the government's policies during these migrations.

**Keywords:** Migration, Islam, Muhajir, Commission, Kartepe, Kocaeli

## GİRİŞ

Tarihte bilinen en erken Türk göçleri olarak; IV. yüzyıl ortalarından itibaren Aral Gölü ve Hazar Denizi arasında yerleşik hayat süren Hunlar, Çin devletinin egemenliğinden kurtulmak için batıya doğru göç etmeye başladılar. Volga ve Don nehirlerinin olduğu yerden geçerek Karadeniz'in kuzey kıyılarına yerleştiler. Hunlar bu bölgeye girince burada barınamayan, Romalıların "barbar" olarak nitelendirdiği Cermen, Ostrogot, Vizigot, ve Vandallar daha batıya İspanya hatta Kuzey Afrika'ya kadar göç ettiler. Bu göç günümüzde Avrupa'yı oluşturan temelleri atmıştır. Araştırma sahamız "Kocaeli ve çevresine yapılmış olan göçler" boyutu ile sınırlı olduğu için tarihte ilk göçler konusuna bir örnek olarak paylaştık.

Anadolu'ya Osmanlı döneminde ilk göçler 1689 Karlofça Antlaşması sonucu Viyana önlerinden başlayarak Tüm Macaristan toprakları dâhil olmak adına Belgrat'a kadar geri çekilerek Osmanlı Orta Avrupa'daki topraklarını kaybetmiştir. Bu ilk toprak kaybında Macaristan'da Osmanlının hâkimiyetini temsil eden Tökeli İmre ve eşi Ilona Zriny bu savaş sonucu Osmanlının misafiri olarak Kocaeli ili, Kartepe ilçesinde bugün mahalle statüsünde Karatepe'de maiyetindeki kuvvetler ile birlikte ölene kadar yaşamıştır. Karlofça sonrası kaybedilen topraklar daha çok geri çekilmelerde Balkanlardaki Osmanlı hâkimiyetindeki topraklara yapılmış göçlerdir. Kitlesel olarak Anadolu yarım adasına yapılmış olan göçler 93 Harbi olarak bilinen 1277-1278 yılındaki Osmanlı Rus Savaşı sonrası başlayana ve Balkan

Savaşları ile Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar devam eden göçleri Kurtuluş Savaşı sonrası Lozan'da Türk Yunan Mübadelesi bu tür kitlesel göçleri beraberinde birçok sorunlar ile mücadeleyi de beraberinde ortaya çıkarmıştır.

1851-1855'te Kırım Tatarları, 1855-1864 arası Rumeli göçmenleri, Şeyh Şamil'in yenilgisi ve Rusların sürmesi üzerine 1855 yılında başlamak üzere 1864 yılına kadar Avrupa Türkiye'sine bu tarihten sonra da özellikle 1864-1866 yılında olmak üzere Anadolu'ya Çerkesler, Abazalar ve Gürcüler geldiler. XIX. yüzyıl ortalarından itibaren bu bahsedilen savaşlar sonucu İzmit çevresine çeşitli tarihlerde Kafkaslar, Rumeli ve Balkanlardan gelen göçmenler ile yüzyılın sonlarında İzmit Sancağı'nda toplam göçmen sayısı 12.171 kişiye ulaşmıştır **(**Ulugün, 2008, s. 246.) Ortaya çıkan kitlesel göçler birçok sorunları da beraberinde getirmiştir. Zaman içinde bu göçler ile gittikleri vilayetlerin iklimine ve havasına uyum sağlayamayan göçmenlerden bir kısmı da İzmit ve çevresinde iskân edildiler. Hükümetin ekonomik sıkıntı nedeniyle İstanbul'da biriken göçmenlere gerekli yardımı yapamaması yanında paranın değeri de düşünce fırıncılar ekmek çıkarmamışlar; aç kalan kimi göçmenler fırıncılara saldırınca, onlar da İzmit'e yerleşme zorunda bırakılmışlardır. Bu arada 10.000 kadar göçmen İzmit köylerinde işçi ve çapacı olarak çalıştırılarak devletin yükü bir nebze hafifletilmiş oldu. Kitleler halinde Kafkasya, Balkanlar üzerinden Kocaeli ve yöresine devam eden bu göçlerin toplumsal hayatımıza etkileri demografik, kültürel, ekonomik, sosyal vb. konularda birinci derce de ortaya çıkmıştır. Bu konuda yaşanan gelişmelerin olumsuz sonuçlarını en aza indirgemek ve göç eden topluluklar arasında başta "entegrasyon" sağlayabilmek adına ve daha bir çok konuda kanunlar çıkartıp düzeni sağlamak için kalıcı adımlar atılmıştır.

**Kocaeli Yöresine Yapılan Kitlesel Göçler**

Rusya Müslümanlarının Anadolu'ya göçlerine dair değerlendirmelerde genellikle Kafkasya'nın Kırım ile birlikte anıldığı görülür. Rusların izlediği siyaset sonucunda bölge Müslümanlarının ilk büyük göç hareketlerinin başlangıç noktası 1768-1774 yılları arasında cereyan eden ve Osmanlının mağlubiyetiyle sonuçlanan Osmanlı- Rus Savaşı sonrası imzalanan Küçük Kaynarca anlaşması öncesinde Osmanlı'ya tâbi olan Kırım Hanlığında yaşayan Müslüman ahalinin kaderi, 1783'te Rusların bölgeyi ilhak etmesi ile birlikte değişmiştir. Bu tarihten itibaren topluluklar halinde gelmeye başlayan muhacirler İstanbul ve Dobruca tarafında iskân edilmişlerdir **(**BOA. no.1553, evrak no. 6026).Kafkasya kökenli muhacirlerin Anadolu'ya gelişlerini iki ana başlık altında toplamak faydalı olacaktır. Bunlardan birincisi yüzyılın ortalarında (4 Ekim 1853 - 30 Mart 1856) tarihleri arasında yaşanmış olan Kırım Savaşı sonrası "Kırım Tatarları", ile başlayan Rumeli göçlerini, Yaklaşık iki yüzyıldır devam eden Rus-Kafkas savaşları sırasında Şeyh Şamil'in Ruslara esir düşmesiyle başlayan süreç sonunda -Şeyh Şamil mağlup olduktan sonra şüphesiz Kafkasya' direnişi Ruslar yenilen Çerkeslerin yenilgisi ile sonuçlanınca, 1863'ün sonbaharı ile 1864 yılının kış ayları arasında karşısında başarılı olamadı. Çerkes toplulukları Rus limanlardan gemilere bindirilip sürgün olarak Osmanlı topraklarına gönderildiği dönemde; göçmenleri karşılamak için açtığı Trabzon, Samsun, Sinop, Akçakoca, Mudanya, Çanakkale, Gelibolu, Selanik, Köstence, Burgaz, Varna ve İstanbul limanları göçlerin Anadolu topraklarındaki ilk kapısı oluyordu. 21 Mayıs günü tüm Çerkes toplulukları tarafından bir yas ve anma günü olarak kabul edilmektedir[1]**.** Büyük sürgünün Anadolu'nun Karadeniz sahillerine indirilen göçmenlerin bir kısmı Kandıra ilçesi Karaağaç köyüne deniz yolu ile gelenler Kocaeli'ne gelen ilk Çerkez topluluklarıdır. Kandıra'nın Kefken sahilinde, tekneyle gelen Çerkes sürgünlerin karaya çıktığı noktada gerçekleştirilendir. Her yıl Karaağaç köyündeki Anıt Mezarlığı'nda yapılan bu törenlere thamadeler/ayhabılar, köy halkı ve diğer illerden gelen Çerkesler, Abazalar katılmakta, maniler söylenmekte, meşale ve Nart ateşleri yakılmaktadır.

Rusya üzerinden Müslüman toplulukların göçleri XIX. yüzyılın ortasından itibaren hız kazanmıştır. Bilhassa 1860–1862 yılları arasında pek çok Kırımlı, Osmanlı topraklarınagöç etmiştir.

1 21 Mayıs 1864 tarihinde Ruslar bölgede denetimi tam anlamıyla sağladı. Yüzlerce yıllık mücadele bu tarihte mağlubiyetle sona erdi. Çarın Kafkasya'da görevlendirdiği kardeşi Grandük Mişel, Ağustos ayında Batı Kafkasya halklarına şöyle bir bildiri yayınlıyordu: ''Bir ay zarfında Kafkasya terk edilmediği takdirde, bütün nüfus savaş esiri olarak Rusya'nın muhtelif mıntıkalarına sürülecektir.' Böylece Çerkeslerin Büyük Felaketi başladı.

Bunların büyük bir bölümü -başta Romanya olmak üzere- Balkan coğrafyasında iskân edilirken, bir kısmı da Anadolu'ya yerleştirilmiştir **(**Fisher, 1999, s.171–191).

Batı Kafkasyalıların göçü tamamlandıktan sonra sıra Doğu Kafkasya'ya özellikle Çeçenistan'a gelmişti. 1865-1866 yıllarında 4.989 aileden oluşan 23.057 Çeçen (Karabulaklar ve Nazranovlar), Osmanlı'ya göç etmişti. Nisan 1867'de Osmanlı'nın 4.000 aileye izin vermesiyle bir başka Kafkas kavmi olan Abazaların göçü başlamıştı. Trabzon, Sinop, Samsun limanlarına gelen Abaza göçmenlerden önemli bir kısmı da Kocaeli çevresine yerleştiler **(**Avagyan, 2004: s.66).

Osmanlı'nın daha önce Balkanlar'a yerleştirdiği Çerkeslere yönelik Rus baskısının nedeni, 1876'da Bulgaristan'da Türklere karşı başlayan bir isyanın Çerkeslerin etkin desteği ile anında bastırılması idi. Rusya, buradaki Çerkes varlığını gelecekte Slav halkları üzerindeki iddiasına karşı büyük tehlike olarak görüyordu. Bab-ı Ali, Rusların bu isteğine karşı çıkmakta olmasına rağmen öte yandan, Batum'un teslim edilmesi hususunun görüşülmesi için temsilcilerine izin vermişti (New York Times, 15 Haziran 1878, s. 1.)**.** 93 Harbi (1877-1878) Osmanlı- Rus Savaşı sonucu Osmanlı Devleti Batum'u, kaybettiği gibi, Ayastefanos ve Berlin antlaşmaları maddelerine göre daha önce 1859-1876 yılları arasında buralara yerleştirilen Balkanlardaki 300.000 Çerkes nüfusu başka bölgelere yerleştirdi.

Diğer bir göç dalgası ise; Doksanüç Harbi olarak adlandırılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası gerçekleşen göçlerdir. Bu savaş sonrası Kocaeli ve çevresine; Batı Rumeli ve Kafkaslardan gelen güçlü bir göçmen dalgasına maruz kaldı (Atilla: s.78). Balkanlarda bugün Bulgaristan sınırlarında kalan Şumlu ve Varna'da toplanan göçmenlerden sayıları 25.000'i bulan bu topluluğun eşya ve hayvanı olmayanları deniz yoluyla doğrudan İzmit ve Mudanya limanlarına gönderilmesi **(**BOA., No.1146/42-3) dışında, İstanbul'da yer sıkıntısı çekilmesi üzerine Varna'dan İstanbul'a gelen göçmenler Adana, Suriye ve İzmit'e gönderildiler(İpek, 1994:s.36-38, 107). İzmit-Haydarpaşa arasında çalışan demiryolu şirketinin alacakları birikip1878'de göçmen sevkiyatını durdurmasına rağmen 12 Mart 1878 tarihinde 49 vagon dolusu göçmen Bandırma ve İzmit'e gönderilmişti. 10 Eylül 1879 tarihine kadar Rumeli'den sadece İstanbul'a 387.807 göçmen gelmiş olup bunların 9.081'i İzmit Mutasarrıflığı olmak üzere 274.875'i Osmanlı vilayetlerine sevk edilmiştir. Göçmenler, özel memur ve komisyonlar tarafından ilk önce İzmit ve Adapazarı'na sevk edilerek yerleştirildiler. İzmit, İstanbul'a yakınlığı nedeniyle de kısa sürede göçmenlerledoldu. Zamanla göçmenler gönderildikleri diğer vilayetlerin iklimine ve havasına uyum sağlayamayan göçmenlerden bir kısmı da İzmit ve çevresinde iskân edildiler(BAO. no.1553, evrak no: 6026) Kocaeli ve çevresine yapılan Gürcü göçleri 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı izleyen yıllarda bölge nüfusunun düştüğü ağır ekonomik ve sosyal şartlardır. Batum'un Gürcistan'a iadesi ile sonuçlanan 93 Harbi sonrası bölgede Rus idarecilerin barbar tutumları ve Müslüman Gürcülerin dinlerine bağlı olmaları göçün artmasında etkili olmuştur. Muhacirlik bu bölgelerde yaşayan halkın tarihindeki ağır bir trajedidir. Kocaeli çevresine yerleşenler ise 15.000 kişi civarındadır **(**Avagyan, s. 71).

Balkan Savaşları'nın ardından Anadolu'ya göç eden üç ana unsur Türkler, Arnavutlar ve Boşnaklardır. En önemli ortak paydaları İslam dini olmasına karşın iskân edilmeleri sürecinde farklı politikalarla karşı karşıya kalmışlardır. Ana düşünce bu göçmenlerin Türk nüfusunun azaldığı bölgelere yerleştirmekti. Ancak Mahmut Şevket Paşa'nın günlüğünün 13 Mayıs 1913 tarihli sayfasında da not ettiği üzere "Balkanlar'daki 3 milyon Türk'ün Anadolu'ya yerleştirilip, yerleştirilmeyeceği hususunda incelemelerde bulundum. Bu iş için en az 3 milyon altın gerekliydi. Zaten bu iş tedricen ve çok uzun müddet zarfında olabilirdi. Bir kısım muhacirleri Üsküdar ile İzmit arasına yerleştirmek ve bu mıntıkayı meyve bahçesi haline getirmek istiyordum. Böylelikle Avrupa'ya meyve ihraç etmemiz pekâlâ mümkündü **(**Ağanoğlu, 2001: s.124.)şeklinde farklı düşünceler de mevcuttu.

1912-1913 Balkan Savaşı sırasında 117.352, 1914-1915 Birinci Dünya Savaşı sırasında da yaklaşık 120.556 göçmenin Anadolu'ya geldiği tahmin edilmektedir. Birinci Dünya Savaşına kadar Kafkasya'dan, Balkanlardan ve Ege adalarından Anadolu'ya gelen göçmenlerin sayısı bir milyonun üstündedir(Arı, 1960: s.5.).1912-1915 yılları arasında Balkanlardan gelerek İzmit'te yerleştirilen Müslüman nüfusu 4.868 idi **(**J. McCarthy, Ölüm ve Sürgün, s. 184).69 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan 1914'e kadar süregelen göçler nedeniyle İzmit Sancağı nüfus yoğunluğu en çok artan yerleşim birimlerinden biri olmuştu(Çelik, 1996, s.126).

Talat Paşa'nın notlarında yer alan Balkan Harbi'nden önce gelen Müslüman Göçmenlere ait tabloda ise İzmit 56.573 nüfus ve 12.813 hane71 iken Balkan Harbi'nden sonra gelen göçmen miktarı 6.771 nüfus ve 1.153 hane olarak verilmektedir. Bunların içinde memur ve asker aileleri ise 210 nüfus ve 56 hanedir (Bardakçı, 2009, s. 35, 39, 43).

**Kocaeli Yöresinde Göçler İçin Uygulanan İskân Politikası**

Kocaeli Bölgesi'ne ilk göçler "1850-1860" yıllarındaki "dava dosyaları"nda görülür. Daha net olarak bölgeye (1864-1866) yılları arasında Adıge, Abhaz, Gürcü ve Lazlar gelmiştir. Osmanlı'nın bu konuda net bir politikasının olmaması, kimi zaman bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Bir başka sorun ise göçmenlerin iskânı ile görevlendirilenlerin gereken özeni göstermemeleriydi. Örneğin; Geyve göçmenlerine harcanması gereken paradan 60 bin kuruşu, Kocaeli Mutasarrıfı Hasan Efendi'nin zimmetine geçirdiği, müfettiş Ahmet Vefik Efendi tarafından belirlenmişti. İskân görevlilerine verilen ücretlere göre oldukça önemli bir miktardı. Kocaeli, Bolu ve Kastamonu Sancaklarındaki iskândan sorumlu olan Hasan Efendi, maaş olarak üç bin kuruş, harcırah olarak da iki bin kuruş, toplam beş bin kuruş alıyordu ve yanındaki tercümanların maaşı da üç yüz kuruştu. Bu arada halk göçmenlere malzeme yardımında bulunduğu gibi, arazi, öküz, tohumluk, zahire, araç-gereç bağışı konusunda da oldukça cömert davranıyordu. Örneğin; Karamürsel ilçesinin Hersek bölgesinde Tahir Paşa dört yüz, Hayrettin Paşazade Nuh bey yirmi, Hasan Ağa dört, Moralı Ömer Ağa doksan, toplam 518 dönüm bağışlanmıştı. Bütün bu iyi niyetlere rağmen göçmenlerin bazılarının hayal kırıklığına uğradıkları (sivrisinek yerleşkesi) görülmektedir.

İskân için yapılanları yetersiz bulan bir kısım gruplar Samsun ve Trabzon'da toplanmışlar, geldikleri Kafkasya'ya geri dönenler de olmuştu. Daha sonra yaşanan Osmanlı Rus Savaşı (1877-78) sonunda Kocaeli Kafkasya'dan gelen güçlü bir göçmen dalgasına maruz kaldı. Daha önce Balkanlara iskân edilen göçmenlerden bir kısmının Varna (Bulgaristan)'da toplanması, eşya ve hayvanı olmayanların deniz yoluyla doğrudan İzmit ve Mudanya limanlarına gönderilmeleri dışında, İzmit'in İstanbul'a yakınlığı nedeniyle de kısa sürede göçmenlerle dolmuştur. İstanbul'a yerleştirilemeyen bir kısım göçmenler ilk önce İzmit ve Sakarya'ya sevk edilerek özel memur ve komisyonlar tarafından yerleştirilmişlerdir. İstanbul'dan İzmit Sancağı'na sevk edilen göçmenlerin sayısı 9.081'e ulaşırken, gönderildikleri diğer Vilayetlerin iklimine ve havasına uyum sağlayamayanların bir kısmı da İzmit ve çevresine iskân edildiler. 13 Kasım 1873 tarihli, İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Charles Hanson'un sunduğu raporda, Kandıra sahiline (Kefken) yerleştirilmiş göçmenlerden Ali Rıza bey adlı kişi, enerjik ve Avrupalı kişiliği ile övülmektedir.

Gelen göçmenlerin (1878 yılı sonrası) büyük bir kısmı Sakarya, Düzce, Karamürsel, Yalova gibi yerlerdeki ormanlık alanlara yerleşerek, geleneksel tarım ve hayvancılık yetiştiriciliğine devam ederek geldikleri ülkeye katkıda bulundular. Göçmenlerin iskânı ile görevli memurların ve göçmen komisyonlarının çalışmalarını gösteren "İskan i Muhacirin" (Göçmenlerin Yerleştirilmesi) defterlerindeki belge, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde görülebilir. Çerkes göçmenlerinin Kocaeli Sancağına gelmeleriyle ilgili, yerli Müslim ve gayri Müslimlerden bir kısmının tepkisine maruz kaldıklarını gösteren 20 Haziran 1879 tarihli bir belgede, İngiliz Büyükelçisine başvurdukları görülür. Büyükelçi; 10 Temmuz 1879 tarihli rapor ile görüşünü açıklamaktadır.

1878'in bahar ve yaz ayları muhacirler için zor bir dönem olmuştur. Rumeli'den gelen Çerkes ve diğer muhacirler iskân edilemediklerinden dolayı sefalette olduklarını belirterek bir anevvel iskânlarının tamamlanması, kendilerine tayinat verilmesi, uygun bir iş bulunması gibi talepler içeren dilekçeler vermişlerdir. Taşradan yükselen bu şikâyetler karşısında merkez ise ekseriyetle yerel idareleri uyarmakla yetinmiştir (BOA. DH. MKT. 1324/89 1295 L. 17/ 14 Ekim 1878).

Doksanüç Harbi'nin hemen sonrasındaki yığılma ile bu tür sorunların ilk etapta çözülememesi normal karşılanabilir. Ancak 1887 yılında dahi halen muhacirler arasında çok fazla fakir, yetim ve amelmande (çalışamaz, iş göremez halde) bulunduğunu belirten taşra yöneticilerinin, vekâletten bunlar için para istedikleri görülmektedir **(**BOA. DH. MHC. 7/22 1305 S. 16/ Kasım 1887).Kimi zaman da bu gibi durumlar karşısında, mahalli idarenin kendi çözümlerini üretmeye çalıştığına rastlanmaktadır.İzmit

civarına yerleştirilen kimi göçmenlerin çevredeki ormanları tahrip etmesi ve orman bekçilerinin yetersiz kalması üzerine durum 3 Nisan 1913'te Meclis-i Vükela'da görüşülerek yeni orman bekçileri alımına, Rumeli'den göçmüş orman memurlarının İzmit'e tayinine karar verilmiştir (BOA, MV. 175/127, 21 Mart 1329).

Göçmenlere pasaport ve gümrük vergisi gibi kolaylar gösterilmesine karşın kimi durumlarda vergi alındığı da görülmüştür. Koyun ve keçilerden alınan ağnam vergisi bunlardan biridir. 1877-1878 yılı göçmenlerinden bu vergi alınmamasına rağmen 1912'de alındığı görülmektedir. Babaeski muhacirlerinden Ayşe Hanım'ın telgraf dilekçesinde şöyle denilmektedir: "İdare-i maişetimize medar birkaç koyun getirebildik... tadad resminin istihsali için tazyik ediyorlar. Zevcim Edirne'de düşmana göğsünü germekte, çocuklar aç açıkta mahvoluyorlar. İzmit Mutasarrıflığı'na emir buyurulması müsterhamdir." Bu beyan üzerine Dâhiliye'nin Maliye'den görüş istemesi üzerine İzmit'e yazılan 8 Nisan 1329 tarihli cevapta, göçmenlerin ağnam vergisinden muaf olduklarına dair bir açıklık bulunmadığı ve ağnam vergisinin 10 Teşrinievvel 1317 tarihli Şura-yı Devlet kararı gereği mecburi olduğu yer alıyordu (BOA, DH. İD. 181/3, 8 Nisan 1329).Balkan Savaşları'nın karışıklığı içinde kimi fırsatçılar da saf ve çaresiz göçmenlerden faydalanma yoluna girmişlerdir. İzmit'teki kimi göçmenleri çiftliğe götürmek yalanıyla kandıran mal ve hayvanlarını çalan Hasan Kâhya adlı hırsızın yakalanarak mahkemeye sevk edildiği görülmektedir(BOA, DE. EUM. EMN. 17/12, s. 1331). Birinci Dünya Savaşı öncesi Sisam adası, ihtilalcilerinden ve bu nedenle Osmanlı tarafından idama mahkûm edilmiş olan Sofilis'in Yunanistan tarafından Makedonya'ya vali olarak atanması ve gerçekleştirdiği zulümler nedeniyle Osmanlı ülkesine göç giderek artmaktaydı. Hükümeti fiilen yönetmekte olan İttihat ve Terakki Cemiyeti de aynı şekilde gayrimüslim unsurları göçe zorlamış, hatta teşvik etmişti. Keza İzmit'ten Selanik'e göçmek isteyen Rumlara engel olunmaması, ancak vergi ve Ziraat Bankası borçlarının ödetilmesi isteniyordu (BOA, DH. ŞFR, 39/223). Göçmenlerin yerleştirilmesi için Damat Ferit Paşa'nın Bakanlar Kurulu'na gönderdiği tezkirede ilk olarak İzmit Çifteler Çiftliği'nden 30.000 dönüm arazinin ayrılarak göçmen köyü inşası için talepte bulunmasına karşın 7 Ocak 1913 tarihli Bakanlar Kurulu kararında buranın iskâna uygun olmadığı kararlaştırılmıştır(BOA, MV. 172-33).

Osmanlı döneminde 1850'leden itibaren başlayan kitlesel göçler Ulusal Kurtuluş Savaşı sonrası Lozan Barış Görüşmelerine gelindiğinde karşılıklı nüfus akışını bir düzene oturtmayı amaçlayan temsilci Dr. Nansen'in planına göre iki ülkenin ekonomik felakete uğramasını önlemenin yolu karşılıklı olarak göçmenlerin takasıydı. Batı Trakya Müslümanları ile İstanbul Rumları hariç, Rum ve Türk yerleşik nüfusu zorunlu olarak karşılıklı yer değiştirecekti. Yerleşik sayılabilmek için 1918 öncesinden beri sözü edilen bölgelerde yaşıyor olması gerekmekteydi. 30 Ocak 1923'te imzalanan protokolün 1.maddesi gereğince, Lozan Antlaşması'nın imzası beklenmeden, mübadele işlemleri 1 Mayıs 1923'den itibaren başlatıldı. Mübadele 1927 yılına kadar sürdü. Mübadillerin her türlü sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar, 13 Ekim 1923 tarihinde kurulan "Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti" tarafından yürütüldü. Bakanlık, gelen mübadiller için sekiz iskân bölgesi belirlemiş, daha sonra bu sayıyı ona çıkarmıştır. Bunlardan İzmit, Bolu, Eskişehir ve Kütahya illerini kapsayan yedinci bölgenin merkezi İzmit olmuştur. Ocak 1924'te yine Ankara vapuruyla gelen 1713 çiftçi İzmit'e çıkarılarak misafirhanelere yerleştirilmişti(Hakimiyet-i Milliye, 29 Ocak 1924).

Giresun vapuruyla gelen 2400 muhacirin sağlık durumları, tathiratları ve İzmit İmdad-ı Sıhhi Heyeti Reisi Ömer Lütfü Bey'in faaliyetleri hakkında 1 Temmuz 1924 tarihli raporundan konu vapur ile İzmit'e 2.400 mübadil geldiği anlaşılmaktadır (Hilal-i Ahmer, Kızılay, 1353/127). 1923-1949 yılları arasında Romanya'dan 19.865 aileye mensup 79.287 kişi iskânlı göçmen olarak Türkiye'ye gelmiştir. Ayrıca 11.280 aileye mensup 43.271 kişi de serbest göçmen olarak gelmiş ve daha önce gelen yakınlarının yerleştiği yerlere yerleşmişlerdir. Kocaeli çevresinde 1930 ve sonrası yıllardaki bu ikinci göç dalgasında ise Tatarlar şu merkezlere yerleşmişlerdi. Akmeşe'ye Yunanistan, Bulgaristan (Pomak) ve Yugoslav göçmenlerinden sonra Romanya Tatarları da yerleşmiş, ancak çoğu daha sonra Eskişehir'e gitmişler ve bölgede birkaç hane Tatar kalmıştır (Göklü, 2001: s.61). Ayrıca Sarımeşe ve Kullar Rahmiye (Karaçalı) köyleri de Tatarlara tahsis edilmiştir.

**SONUÇ**

Kitlesel göçlere yol açan savaş ve isyanlara bağlı gelişmelerde üretici nüfus savaş ve olaylardan etkilenir. Daha çok çocuklar, kadınlar, yaşlılar, hasta ve sakatlar göç eder. Dirençsiz kitleler oldukları için salgın hastalıklar, beslenme yetersizliği, ailelerin parçalanmasından doğan bakımsızlık ölümlere yol açar. Bu ölümler göçmen kitlesine ve gittiği memlekete zarar verir. Kitle göçleri, serbest göçlerin aksine farklı ekonomik, toplumsal, kültürel ve hatta psikolojik sorunlar doğurur. Aniden ve yoğun dalgalar halinde meydana geldiğinden, kısa vadede gidilen ülkenin ekonomisine büyük darbe vurur. Devletin ekonomisi güçlü değilse devlet ve göçmen büyük zarar görür. XIX. yüzyılın ortalarından itibaren yaşanan kitlesel göçler karşısında Osmanlı coğrafyası üzerine yapılmış olan bu göçler hakkında Osmanlı Arşivlerindeki "yaşanan olaylar karşısında, gerekli önlemleri almak adına" yüzlerce vesika mevcuttur. Bu vesikalardan anlaşılacağı üzere; devlet, iskân sürecinin sorunsuz yürümesi ve göçmenlerin mağdur edilmemesi gayesiyle, gereken tedbirleri almakta ve bunu mevzuat haline getirmekteydi. Ancak bunların uygulamaya geçirilmesi kolay olmamıştır.

Önceki göçlerde boş arazilerin şenlendirileceği düşüncesi, bu dönemde yerini müsait yerleşim alanı bulma sıkıntısına bırakmıştı. Zira sınırların daralması ve nüfusun artması sonucunda, azalan boş topraklar yeni problemleri de beraberinde getirmişti. Bu kadar kalabalık grupların iskânı için arazi tahsisi yetkilileri düşündürmekteydi. Daha önceki tecrübeyle sabitti ki, özellikle Kafkasyalılar üçer beşer hane olarak farklı bölgelere gönderilmeye razı olmuyorlardı. Bu defa Kafkasya cihetinden gelenlerin yanı sıra 1850'lerden sonra Rumeli'de iskân edilen Çerkes vb. gruplar, muhacirlerin önemli bir kısmını oluşturmaktaydı. Ancak 1860'tan sonra boş arazilerin bir kısmına toplu halde muhacirler iskân edilmiş ve peyderpey gelenler de bunlara eklenmişti.

Bu durumda yeni iskân mahalleri ihdas edilmesi gerekiyordu. Mirî çiftlikler bu iş için uygundu, lakin nasıl değerlendirileceği konusunda sıkıntılar vardı. Önce bunların satılarak elde edilecek gelirin muhacirlerin masrafları için kullanılması fikri, gelirin gideri karşılamayacağı sebebiyle benimsenmedi. Buna karşılık eğer muhacirler buralara iskân edilebilirse hem yer problemi halledilecek, hem de ileride elde edilecek vergi gelirleri hazineye büyük katkı sağlayacaktı **(**BOA. İ. ŞD. 45/2438).

Bu sebeple muhacirlerin miri çiftliklere iskânı yönünde kara verilmiştir. Bunun için gereken masraf menafi sandıklarından karşılanacaktır. Birkaç gün sonra da bunların denetlenmesi amacıyla müfettiş görevlendirilmiştir.

Doksanüç Harbi sonrası gelen muhacirlerin iskânında önemli bir husus da yeni köylerin kuruluş şeklidir. Bu köylerin bir kısmı, eski yerleşim birimlerine muhacir iskânı ile yeni bir "karye ittihaz"(köy haline getirme) edilmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. Bir kısmı ise yerleşimin olmadığı belli bir mevkide muhacirlerin iskâna karar vermesinin ardından oluşan yerleşimin, köy statüsünde tescil edilmesiyle oluşmuştur.

Bugün Kocaeli ilinin Kartepe İlçesi sınırlarında yer alan Uzuntarla 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşından hemen sonra (1879) kurulmuştur. Bölgedeki bir çiftlik paylaştırılarak oluşturulan köylere Uzunçiftlik, Uzunbey ve Uzuntarla isimleri verilmiş olduğu düşünülmektedir. Köyün ilk sakinleri 1864 yılında Kafkasya'dan göç ederek Rumeliye iskân edilen ve 13 yıl sonra ikinci bir göç yıkımı yaşayarak Anadolu'ya gelen 78 hane muhacirle, Rumeli kökenli muhacirlerden oluşmaktadır **(**Ersoy, 1998: s.6.).

Akmeşe'ye Yunanistan, Bulgaristan (Pomak) ve Yugoslav göçmenlerinden sonra Romanya Tatarları da yerleşmiş, ancak çoğu daha sonra Eskişehir'e gitmişler ve bölgede birkaç hane Tatar kalmıştır(Ersoy. ve diğerleri, a.g.e. s.8). Ayrıca Sarımeşe ve Kullar Rahmiye (Karaçalı) köyleri de Tatarlara tahsis edilmiştir).

Kartepe ilçesine bağlı Derbent, adını Osmanlı'nın Derbent teşkilatından almıştır. İstanbul-Hicaz hac yolu üzerinde bir Derbent kasabası olarak kurulmuştur. Beldeye mübadele döneminde Drama, Selanik, Kosum, Karacaova bölgelerinden gelen mübadillerin bir kısmı yerleştirilmiştir. 1925 yılına kadar Derbent'e bağlı Nusretiye köyüne 76 hane 302 kişilik Drama'nın Horozlu, Zağriç köylerinden gelen mübadiller yerleştirilmiştir. Drama mübadillerinin bir kısmı da Derbent Eşmesine (Eşme

Ahmediye-Osmanlı Rus savaşı sonrası göçmen Gürcüler tarafından kurulmuş) yerleştirilmiştir (KKHM, Muhacir Kaydı, no. 1493-1508, 6874; 1973 Kocaeli İl yıllığı, s. 60).

Kartepe ilçesine bağlı Karatepe köyünde 1921'den önce 1.500 Rum yaşamaktaydı. Ayrılırken köyü ateşe verdiler. Mübadele ile birlikte Yunanistan'ın Şimşirli, Horozlu (Cebel Horozlu) köylerinden 76 hanede 302 kişilik bir kafile ile Drama, Kozluca, Gabrova, Çetikle köylerinden gelen bir kısım mübadillerin köye yerleştirilmesiyle yeni baştan imar edilmeye başlanmıştır(KKHM, Muhacir Kaydı, no. 2478, 5860, 7013, 6955, 5599; 1973 Kocaeli İl Yıllığı, s.58). Arşiv kayıtlarında köy halkının 1928 yılında Cuma namazı kılabilmek için bir hatip talep ettikleri de görülmektedir (BCA, 8/1/1928, Fon 51.0.0.0.11, Yer 24.129).

1851-1855'te Kırım Tatarları, ile başlayan ilk göçler 1855-1864 arası Rumeli göçmenleri, Şeyh Şamil'in yenilgisi ve Rusların sürmesi üzerine 1855 yılında başlamak üzere 1864 yılına kadar Balkanlarda Osmanlı hakimiyetindeki topraklara bu tarihten sonra da özellikle 1864-1866 yılında olmak üzere Anadolu'ya Çerkesler, Abazalar ve Gürcüler geldiler. Balkan Savaşları ve sonrasında ise Türkiye –Yunanistan arasında imzalanan "mübadele" gereği Kocaeli ili bu göçlerden en fazla nasibini alan yerleşim merkezleri arasında yer almıştır.

Bölgenin tarih içindeki zengin kültürüne ve sosyal dokusuna etki eden gelişmeler XIX. yy içindeki bölgeye yapılan göçlerdir. Sonuç olarak; 1850-1860 yılarına ait dava dosyalarından görüldüğü üzere Kocaeli bölgesine Kafkasya'dan gelen ilk Müslüman göçleri; 1851-1855'de Kırım Tatarları, 1864-1866 Şeyh Şamil yenilgisi ile Çerkezler, Abazalar ve Gürcüler, 1877-1878 Osmanlı Rus savaşı sonrası Doğu Rumeli (Bulgaristan) den gelenlerdir. Kafkas ve Balkan göçleri Osmanlı Tarihi için en trajik olayların **"İnsanlık Dramı"** olarak yaşanmış şeklidir.

## KAYNAKÇA

Ağanoğlu, H. Yıldırım, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Talihi: Göç, İstanbul 2001.

Arı, Oğuz, Bulgaristan'lı Göçmenlerin İntibakı, 1950-51'de Bursa'ya İstanbul'da İskân Edilenlerin İntibakı İle İlgili Sosyolojik Araştırma, Ankara 1960.

Avagyan, Arsen, Çerkesler, çev. Denisenko, Ludmilla, İstanbul 2004.

Bardakçı, Murat, Talât Paşa'nın Evrak-ı Metrûkesi, İstanbul 2009.

Çelik, Gülfettin, Osmanlı Türkiyesi'ne 19. Yy. Sonlarında Yapılan Göçlerin Sosyo-Ekonomik Tahlili, Tarih Boyunca Balkanlar'dan Kafkaslar'a Türk Dünyası Semineri Bildiriler, İstanbul 1996, s.126'

Çetin Atilla, Kocaeli Tarihinden.

Ersoy, Hayri, Eroğlu, Vedat, Toksöz Adnan. Uzuntarla Beldesi, İstanbul, 1998.

Fisher, Alan. A Precarious Balance: Conflict, Trade and Diplomacy on the Russian-Ottoman Frontier, Isis, İstanbul 1999.

Göklü, Feray, Armaş'tan Akmeşe'ye Uzanan Yol, M.Sabri Yalım'a Armağan, İzmit 2001.

İpek, Nedim, Rumeliden Anadolu'ya Türk Göçleri, Ankara 1994.

McCarthy, J. Ölüm ve Sürgün.

Ulugün, F.Yavuz, Seyahatnamelerde Kocaeli ve Çevresi, İzmit 2008.

Yılmaz, Mehmet. "XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Muhacir İskân Politikası", Osmanlı, C. 4, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 2002.

## ARŞİV VESİKALARI:

BCA, 8/1/1928, Fon 51.0.0.0.11, Yer 24.129..

BOA, DE. EUM.EMN. 17/12, S. 1331 (4 Şubat 1913) İzmit Mutasarrıflığından Dâhile Nezaretine Tezkire.

BOA, DH. İD. 181/3, 8 Nisan 1329 (21 Nisan 1913) Dâhiliye Nezareti'nden İzmit Mutasarrıflığı'na Tezkire.

BOA, DH. ŞFR, 39/223, İskân-I Aşair Ve Muhacirin Müdüriyetinden İzmit Mutasarrıflığı'na Gönderilen 17 Cemaziyeevvel 1332 (13 Mayıs 1914) Tarihli Şifre Telgrafı.

BOA, MV. 172-33, 25 Kanunievvel 1328 (17 Ocak 1913) Tarih Ve 824 Sayılı Meclis-İ Vüela Kararı.

BOA, MV. 175/127, 21 Mart 1329 (3 Nisan 1913) Tarih Ve 90 Sayılı Meclis-İ Vükela Mazbatası

BOA. Dâhiliye Nezareti, No.1553, Evrak No 6026, Muhacirin Komisyonu'na Tezkire, 17 Şubat 1880

BOA. DH. MHC. 7/22 1305 S. 16/ Kasım 1887

BOA. DH. MKT. 1324/89 1295 L. 17/ 14 Ekim 1878

BOA. İ. ŞD. 45/2438 1296 Ca. 18/ 10 Mayıs 1879,

BOA., Dahiliye Nezareti, No.1146/42-3, Ali Şefik Bey'e Tezkere, 29 Temmuz 1877

Hilal-İ Ahmer, Kızılay) (Kızılay), 1353/127.

KKHM, Muhacir Kaydı, No. 1493-1508, 6874; 1973 Kocaeli İl Yıllığı, S. 60;

KKHM, Muhacir Kaydı, No. 2478, 5860, 7013, 6955, 5599; 1973 Kocaeli İl Yıllığı, S.58.

**GAZETELER**

Hakimiyet-i Milliye, 29 Ocak 1924.

New York Times, 15 Haziran 1878, s. 1.